

ARAŞTIRMA

EMEKLİLİĞİ PLANLAMA SÜRECİ ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI: KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Öz

Giriş: Bu araştırma, çalışan bireylerin emeklilik yıllarına hazırlık olması açısından plan yapma davranışlarını ölçmek üzere geliştirilmiş olan Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği'nin (The Process of Retirement Planning Scale-PRRePS) (Noone, Stphens and Alpass, 2010) Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma Karabük Üniversitesinde akademik ve idari personel olarak görev yapan toplam 216 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek finansal planlama süreci, yaşam tarzı planlama süreci, psiko-sosyal planlama süreci ve sağlık planlama süreci olmak üzere 4 alanda çalışanların emeklilik planlama süreçlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Geçerlilik konusunda bilgi sahibi olmak için katılımcılardan Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin yanı sıra Gelecek Zaman Algısı Ölçeği ile SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği'ni (Kısa Formu) de doldurmaları istenmiştir.

Bulgular: Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi yoluyla incelenmiştir. Analiz sonuçları, ölçeğin özgün formuna uygun olarak dört alt ölçekten oluştuğu görülmüştür. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0.88, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.86 ve hesaplanan iki yarım güvenilirlik katsayısının 0.87 olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Yapılan faktör analizi sonuçları Noone, Stphens and Alpass'ın (2010) bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu bulgulara dayanarak, Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Türkçe formunun ülkemizde yürütülecek olan araştırmalarda kullanılabilmesi için yeterli güvenilirlik ve geçerlilik değerlerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Emeklilik/Psikoloji; Psikolojik Adaptasyon; Zaman Yönetimi, Planlaması; Faktör Analizi, İstatistik

RESEARCH

TURKISH RELIABILITY AND VALIDITY STUDY OF THE PROCESS OF RETIREMENT PLANNING SCALE: THE EXAMPLE OF KARABUK UNIVERSITY

ABSTRACT

Introduction: The study was performed to test the reliability and validity of the Turkish version of The Process of Retirement Planning Scale-PRRePS (Noone, Stphens and Alpass, 2010) developed to measure employees' planning behaviors of preparation for the retirement years.

Materials and Method: The study was conducted over a total of 216 participants who are working as academic and administrative staff at Karabuk University. The scale was made up of four subscales, namely the process of financial planning, lifestyle planning, psychosocial planning and health planning which attempt to measure the process of retirement planning behaviors of the employees. Besides The Process of Retirement Planning Scale-PRRePS, to test the validity of the Turkish version of the scale, Future Time Perspective Scale and SF-36 quality of life scale were also administered to the participants.

Results: The structural validity of the scale was investigated by factor analysis. The results of the factor analysis were composed of four subscales in accordance with the original form of the scale. The results indicated high convergent and criterion related validities. Reliability analyses showed that the Process of Retirement Planning Scale-PRRePS had a high internal consistency (Cronbach Alpha 0.88) and high test-retest (0.86) and split half (0.87) reliability coefficients.

Conclusion: The results of the factor analysis were compatible with the results of Noone, Stphens and Alpass's (2010). Based on these findings, it was concluded that the Turkish version of the PRRePS had sufficiently high reliability and validity to justify its use as a tool to measure employees' retirement planning behaviors in Turkey.

Key Words: Human Activities/Retirement; Adaptation, Psychological; Retirement/Psychology; Time Management; Factor Analysis, Statistical.

İletişim (Correspondance)

Gülşay GÜNAY
Karabük Üniversitesi İktisat Bölümü KARABÜK

Tlf: 0370 433 82 00
e-posta: ggunay@karabuk.edu.tr

Geliş Tarihi: 27/09/2011
(Received)

Kabul Tarihi: 23/07/2012
(Accepted)

GİRİŞ

Aktif çalışma yaşamının sona ermesi anlamına gelen emeklilik; bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden ve orta yaşlardan yaşlılığa geçişi belirleyen bir dönüm noktası olduğu için insan hayatında önemli bir süreçtir (1-6).

Bütün disiplinlerde, emeklilikle ilgili yapılan araştırmaların ihtiyacı olan tek bir emeklilik tanımından bahsetmek mümkün değildir (7). Çeşitli olgularla açıklanmaya çalışılan emeklilik kavramı, çalışma yaşamının sonunda başlayan ve çalışanların bazıları için bir amaç, beklenti, özgürlük ve mutlu son, bazıları için de bitiş olarak yorumlanabilir (2,3,5). Emeklilik, sadece iş yaşamı ve işle ilgili etkinliklerden geri çekilme değil, aynı zamanda özgürlük, bağımsızlık, aile ve sosyal ilişkileri geliştirme gibi bireyin çalışma yaşamı boyunca ertelemediği faaliyetlere katılma zamanıdır (3,6,8). Bu nedenle emekliliğin çok değişik kavramların bileşiminden oluşan karmaşık ve stresli bir yaşam dönemi olduğunu söylemek mümkündür (2,3,9,10).

Emeklilik, birey için kazanılan yeni bir toplumsal konumdur. Çünkü emeklilik statüsüne geçen birey çevresiyle ilişkilerinde ve rollerinde değişiklikler yaşamaya başlar, çalıştığı yıllardaki rolünü ve statüsünü yitirir, yeni roller ve statüler kazanır. Bu durum bir yandan bireyin yaşamının alışılabilirliğini bozarken öte yandan onun aile içinde ve diğer insanlar arasındaki yerinin ve kimliğinin değişikliğe uğramasına yol açmaktadır (8-11).

Emeklilik; boş zamanın artmasına karşın, aktif çalışma yaşamında üstlenilen rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülememesi, gelirin azalması, aile ilişkilerinin bozulması gibi fizyolojik, psikolojik ve ekonomik pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir (5,9,12). Dolayısıyla toplam ömrünün yaklaşık üçte birini emekli olarak geçirecek olan bireyin, daha aktif mutlu bir emeklilik yaşamı sürdürülebilmesi açısından bu dönem için gerekli hazırlıkları önceden yapması büyük önem taşımaktadır (5,6,11-16).

İş yapmayı, yaşamın anlamı olarak kabul eden ve bir bakıma yaptığı işe bağımlı duruma gelen bir kimse için böyle bir değişikliği kabullenmek kolay olmamaktadır (11,13). Üstelik üretim gücündeki kaybın yanı sıra kişinin ekonomik gücünün azalması ve iş çevresindeki arkadaşlarını kaybetmesi de birey üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır (11-15). Buna bağlı olarak da birey aktif çalışma yaşamındayken emeklilik yaşamı ile ilgili olarak; emeklilik yaşamına yönelik amaçları belirlemek, emeklilik zamanına karar vermek, emeklilik yaşamına yönelik ekonomik olarak yatırımlar yapmak, fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması ve sürdürülmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak, aile, akraba ve arkadaşlarla olan ilişkileri

geliştirmek ve aile içinde yeni roller edinmek, ilgi alanlarını belirlemek emeklilikte tekrar çalışıp çalışmayacağına karar vermek gibi pek çok konuda plan yapmaya başlaması gerekmektedir (3,8-11,16,17). Böylece kaynaklarını emeklilik yaşamına yatıran ve erken hazırlık yapan, bu dönem hakkında daha fazla bilgi edinen bireyler emeklilikte daha aktif ve mutlu bir yaşam sürdürebilirler.

Amaç

Emeklilikle birlikte, aktif çalışma yaşamından ayrılma sonucu, yaşam tarzında ve ritminde ani bir değişiklik yaşanır. Dolayısıyla bu dönemde ortaya çıkabilecek sorunları önlemek ve emeklilik yaşamına uyum sağlamayı kolaylaştırmak için aktif çalışma yaşamındayken hazırlanmak birey açısından büyük önem taşımaktadır. Bu süreç zaman aldığı için önceden planlanması gerekli görülmekte ayrıca bireylerin emeklilik dönemini planlama davranışlarının ölçülmesinde yararlanılabilecek psikometrik özellikleri tüm yönleriyle incelenmiş bir ölçme aracının kullanılması gerekmektedir. Ancak yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye’de bu nitelikte bir ölçme aracına rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma, bireylerin aktif çalışma yaşamındayken emeklilik yaşamına uyum sağlamlarını kolaylaştırmak için emeklilik sürecine ilişkin plan yapma davranışlarını ölçmek için geliştirilmiş olan Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği’nin (18) Türkçe uyarlamasının yapılarak, araştırmacıların kullanımına sunulmasının yararlı olacağı amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

YÖNTEM

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu, Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği, SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği (Kısa Formu), Gelecek Zaman Algısı Ölçeği bu çalışmada kullanılmış olan veri toplama araçlarıdır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda; araştırmaya katılan bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla demografik sorulara (yaş, cinsiyet, akademik unvan, tahmini aylık aile gelir miktarı, çalışma yılı, medeni durum, evli ise eşin çalışma durumu, evlilik yılı, çocuk sayısı, ev ve otomobil sahibi olma durumu gibi) yer verilmiştir.

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği (EPSÖ)

“Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği” (The Process of Retirement Planning Scale-PRRePS) bireylerin emeklilik yıllarında artan boş zamanların değerlendirilmesi, toplumsal ilişkilerin

sağlıklı sürdürülmesi, gelirin yeterli olması, sağlığın korunması ve aile ile olumlu ilişkilerin sürdürülmesine yönelik plan yapma süreçlerini değerlendirmek amacıyla Noone, Stpheps and Alpass (2010) (18) tarafından geliştirilmiştir. Başlangıçta 56 madde olarak geliştirilen ölçek daha sonra yapılan bir dizi çalışma sonrasında 48 maddeye indirilmiştir. Ölçek finansal planlama süreci, yaşam tarzını planlama süreci, psikososyal planlama süreci ve sağlığı planlama süreci olarak adlandırılan dört alt ölçekten oluşmaktadır. Finansal Planlama Süreci alt ölçeği 14 maddeden oluşmakta ve kişinin emeklilik yaşamına ilişkin finansal açıdan planlama durumunu sorgulamaktadır. Bu alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı dört boyut için 0.75, 0.66, 0.56 ve 0.88 olarak bulunmuştur. Yaşam Tarzını Planlama Süreci alt ölçeği bireylerin emeklilik yıllarında zamanlarını nasıl değerlendireceklerini sorgulamanın yanı sıra, yeni aktiviteler ve ilgi alanları gibi boş vakitlerde yapılan aktiviteleri de içermektedir. Bu alt ölçekte toplam 11 madde yer almakta ve ölçülen iç tutarlılık katsayısı dört boyut için 0.80,0.60,0.60 ve 0.66'dır. Psikososyal Planlama Süreci alt ölçeğinde 12 madde yer almakta olup bireylerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirmeleri istenmektedir. Bu alt ölçeğin dört alt boyutunun iç tutarlılık kat sayısı sırasıyla 0.85, 0.70, 0.61 ve 0.67 olarak belirlenmiştir. Sağlığı Planlama Süreci alt ölçeği kişinin genel olarak sağlığını değerlendirmekte ve uzun süreli sağlığına yönelik davranışlarını sorgulamakta olup, toplam 12 madde içermektedir. İç tutarlılık kat sayısı dört alt boyut için 0.77, 0.52, 0.65 ve 0.74 olarak açıklanmıştır (18). Katılımcılar, her biri bir emekliliği planlama davranışını betimleyen maddeleri beş basamaklı likert tipi ölçek üzerinden kendilerine en uygun olan seçeneği işaretleyerek doldurmaktadırlar (1= benim için kesinlikle doğru değil, 2= benim için doğru değil, 3= benim için doğru olup olmadığından emin değilim, 4=benim için doğru, 5=benim için kesinlikle doğru). EPSÖ'nden alınan yüksek puan emekliliği planlama davranışlarının daha sık sergilendiğine işaret etmektedir. Başka bir deyişle ölçekten alınan Ölçek bu çalışma kapsamında Türkçe'ye çevrilmiştir.

SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği (Kısa Formu)

EPSÖ'nin ölçüt geçerliliğini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Yaşam kalitesi ölçekleri içinde jenerik ölçek özelliğine sahip ve geniş açılı ölçüm sağlayan Kısa Form 36; Rand Corporation tarafından 1992 yılında geliştirilmiş ve kullanıma sunulmuştur. Yaşam kalitesini değerlendirmede geçerli ve oldukça sık kullanılan bir ölçüttür. Herhangi bir yaş, hastalık veya tedavi grubuna özgü değildir. Genel sağlık kavramlarını içerir (19). Ölçek son 4 hafta göz önüne alınarak değerlendirilmektedir. Ölçek yalnızca tek bir toplam puan vermek yerine, her bir alt ölçek için ayrı ayrı toplam puan vermektedir.

Alt ölçekler sağlığı 0 ila 100 arasında değerlendirmektedir ve 0 kötü sağlık durumunu içerirken, 100 iyi sağlık durumuna işaret etmektedir. Kısa Form-36'nın Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması 1999 yılında Koçyiğit ve arkadaşları (20) tarafından romatizmal hastalığı olan bir grup hasta ile yapılmış ve ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.70'in üzerinde bulunmuştur. Güvenilirlik çalışmalarında her bir alt ölçek için Cronbach Alfa katsayısı 0.73 – 0.76 arasında elde edilmiştir.

Gelecek Zaman Algısı Ölçeği (GZAÖ)

Bireyin yakın veya uzak geleceğinde ulaşmak istediği amaçların şimdiki zamandaki eylemleri üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla Husman ve Shell (1996) (21) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 27 maddeden oluşan ölçeğin Bağlılık (12 madde), Değer (7 madde), Genişlik (5 Madde) ve Hız (3 Madde) olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek, "tamamen katılıyorum"dan (5), "tamamen katılmıyorum" a (1) doğru beş seçenekli likert tipindedir. 1., 7., 8., 11., 13., 15., 16., 17., 23., 25., 26. ve 27. maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. Alt boyutlara ilişkin puan, ilgili maddelerden elde edilen puanın madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Tüm alt boyutlardan elde edilen puan 1-5 arasındadır. Alt ölçeklerden elde edilen puanların yüksekliği, bireyin alt boyutla ölçülen özelliğe sahipliğinin arttığını göstermektedir. Bu ölçek de, SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği gibi EPSÖ'nin ölçüt geçerliliğini saptamak amacıyla kullanılmıştır. GZAÖ'nin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, Avcı ve Erden (2009) (22) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında elde edilen Cronbach Alfa katsayıları, GZAÖ geneli için 0.78, bağlılık alt boyutu için 0.82, değer alt boyutu için 0.72, hız alt boyutu için 0.72 ve genişlik alt boyutu için 0.74 olarak bulunmuştur.

Katılımcılar

Araştırma Karabük ilinde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Karabük Üniversitesinde görev yapan ve 40 yaşın üstünde olan tüm akademik ve idari personel oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınacak personelin seçilmesinde, KBÜ Personel Daire Başkanlığından alınan ve kuruluştaki farklı hizmet sınıflarında görev yapan tüm personeli kapsayan listeden yararlanılmıştır. Üniversite bünyesinde Mayıs 2011 yılı itibarı ile 530 akademik ve 253 idari personel görev yapmaktadır. Üniversite bünyesinde halen çalışan, 40 ve 40 yaşın üstünde olan toplam birey sayısı 228 (akademik=136; idari=92)'dir. Ancak çalışmada, 5 kişi yurt dışında veya şehir dışında olduğu ve 7 kişi anket doldurmayı kabul etmediği için 126 akademik ve 90 idari olarak görev yapan personel araştırma kapsamına alınmıştır.

Süreç

Araştırmada veri toplama araçları Karabük Üniversitesinde çalışan akademik ve idari personele araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmanın verileri toplanmadan önce Karabük Üniversitesi Rektörlüğü ile görüşmeler yapılmış ve çalışmanın anket uygulama aşamasında gerekli olan izinler resmi olarak alınmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacı ve ölçeklerin nasıl doldurulacağı konusunda bilgi verilmiş ve varsa soruları yanıtladıktan sonra, çalışmaya katılmayı kabul eden kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplama araçları katılımcılara en üstte bir yönerge sayfası, hemen altında bilgi formu olmak üzere diğer ölçme araçlarının karışık sıralarda yer aldığı bir paket halinde verilmiştir. Yönerge sayfasında araştırmanın akademik amaçlarla yürütüldüğü ve bireyler hakkında tek tek bilgi toplamak olmadığı, bu nedenle de isim ya da kimliği belli edecek herhangi bir bilginin yazılmasına gerek olmadığı özellikle vurgulanmıştır. Ölçekleri doldurmak katılımcıların yaklaşık 25 dakikalarını almıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Verilerin analizi, 216 çalışan bireyin anket formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara göre SPSS for Windows 16.0 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Geçerlilik Çalışması

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerliliği; kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve ölçüt geçerliliği olmak üzere üç tür geçerlilik açısından ele alınmıştır.

Kapsam Geçerliliği

EPSÖ'nin kapsam (içerik) geçerliliğini sağlamak amacıyla, araştırmacı ve iki çevirmen tarafından Türkçeye çevrilen ölçek maddeleri emeklilik ve emeklilik yaşamı hakkında bilgisi olan iki akademisyen ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi tarafından hem çevirilerin orijinallerine uygunluğu ve Türkçe dilbilgisi hem de emekliliğe ilişkin plan yapma düzeylerini ölçme özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Alanında uzman olan kişiler tarafından alınan geribildirimler doğrultusunda yeniden düzenlenen ölçek maddeleri, uzmanlar tarafından tekrar incelenmiş ve gerek dilbilgisi gerekse ölçmek istenen davranış açısından uygun olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Yapı Geçerliliği

EPSÖ'nin yapı geçerliliği faktör analizi yoluyla incelenmiştir. Ölçeğin faktör yapısı incelenmek üzere verilere Faktör Analizi (Principal Components Analysis) uygulanmıştır. Verilerin

Faktör Analizine uygunluğunun test edilmesi için KMO ve Bartlett testine bakılmıştır. KMO katsayısının 0.60'dan büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçek geneli için Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett testi yapılmış ve KMO örneklem uygunluğu test sonucu 0.81 olarak bulunmuş, Bartlett testinin ($X^2=5712.77$, $SD=1128$, $p<0.01$) anlamlı çıkması verilerin birbiriyle ilişkili olduğunu ve faktör analizine uygun olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada, araştırma formunun çok faktörlü yapıda olduğu düşüncesinden dolayı Varimax dik eksen döndürme tekniği tercih edilmiştir (23).

Ölçüt Geçerliliği

İlgili literatürde çalışan bireylerin emekliliği planlamaya yönelik davranışları üzerinde genel olarak gelecek zamana ilişkin tutumları ve genel sağlık düzeylerinin etkilediğine ilişkin bulgulara rastlamak mümkündür. Genel olarak çalışan bir bireyin emekliliğe ilişkin plan yapma davranışı üzerinde gelecek zamana ilişkin tutumlarının olumlu (11,15,16), genel sağlık düzeylerine ilişkin algılarının (4,5,11,12) ise olumsuz etkileri olduğunu söylemek mümkündür.

EPSÖ'nin Finansal Planlama Süreci, Yaşam Tarzı Planlama Süreci, Psiko-sosyal Planlama Süreci ve Sağlık Planlama Süreci alt ölçeklerinin piskometrik özellikleri Noone, Stephens and Alpss'in (2010) (18) çalışmalarında olduğu gibi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Her bir alt ölçek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, test tekrar-test güvenilirliği ve güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

Katılımcılar Hakkında Genel Bilgiler

Yaşları 40 ile 60 (45.19 ± 4.31) arasında değişen bireylerin 177'si erkeklerden, 39'u kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin çalışma süreleri 2 ile 38 yıl arasında (29.46 ± 5.98) olup, bireylerin 22'si (%10.2) Prof.Dr., 34'ü (%15.7) Doç.Dr. ve 57'si (%26.4) Yrd.Doç.Dr., 13'ü (%6.0) öğretim görevlisi ve 90'ı (%41.7) idari personeldir. Bireylerin aylık gelir miktarı ortalama 3493.52 ± 1717.80 TL'dir ve 1000-10 000 TL arasında değişmektedir. %92.1'i evli, %4.6'sı bekar ve %3.2'si boşanmış olan bireylerin ortalama çocuk sayısı 2'dir. Çalışmada evli olan bireylerin yarısı (%50.0) eşlerinin çalışmadığını, %41.7'si eşinin çalıştığını, %3.2'si ise emekli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların %58.8'i ev sahibi, %76.9'u ise herhangi bir marka veya modelde otomobil sahibidir.

Yapı Geçerliliği: Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Faktör Analizi

Finansal Planlama Süreci Alt Ölçeği

Finansal planlama alt ölçeğine uygulanan faktör analizi sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde olan ve 4.07 ile 1.06 arasında değişen toplam varyansın %65.32'sini açıklayan dört faktörlü bir yapısının olduğu saptanmıştır. Dört faktörün açıkladığı bu varyans kabul edilebilir düzeydedir. Analiz sonuçları, ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde olan özgün formunda

olduğu gibi dört boyutlu bir yapısının olduğunu göstermiştir. Finansal planlama süreci alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0.64 ile 0.87 arasında değişmektedir (Tablo 1).

Yaşam Tarzı Planlama Süreci

Alt ölçeğe yapılan istatistiksel analiz sonucunda analize alınan 11 maddenin özdeğeri 1'den büyük (2.82, 2.04, 1.64 ve 1.07) olan dört faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu dört

Tablo 1— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğine Uygulanan Faktör Analizi Sonuçlar

Ölçek Maddeleri	Faktör Yükü			
	EPD	EPZ	EPK	EPH
Finansal Planlama Süreci				
2 Mevcut Finansal durumum ile emekli olduğumda sahip olmak istediğim Finansal durumumu sık sık karşılaştırıyorum.	87			
1 Gelecekteki Finansal durumum hakkında çok düşündüm.	77			
4 Emekliler yönelik Finansal konular hakkında ailemle sık sık konuşuyorum	68			
3 Emeklilere yönelik Finansal konular hakkında net bir bilgiye sahibim.	64			
20 Şimdiye Finansal hazırlıklar yapmak yerine emekliliğe yakın herhangi bir Finansal konuyla uğraşmayı tercih ederim.		82		
19 Emeklilikteki Finansal durumum hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken		.81		
21 Benim yaşamdaki insanların emeklilik için Finansal hazırlıklar yaptıklarını biliyorum			.84	
22 Emeklilik için Finansal hazırlıklar yapmak gerekli			.78	
38 Emekli olduğum zaman beklenmedik harcamalar için yeterli paraya sahip olacağım.				.87
36 Emekli olduğum zaman, emeklilik için istediğim yaşam standardını sağlamak için yeterli gelire sahip olacağım.				.86
34 65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim				.83
33 Bugün emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.				.77
37 Emekli olduğum zaman borçsuz bir eve sahip olmuş olacağım.				.76
35 Aile üyeleri gelirimizden yeterli bir oranı biriktiriyor veya bununla yatırım yapıyorlar.				.70
Özdeğer	4.07	2.47	1.54	1.06
Açıklanan varyans (%)	27.87	16.49	10.64	10.32
Cronbach Alpha	.87	.75	.58	.59
Yaşam Tarzını Planlama				
9 Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında çok fazla düşünüyorum.	.86			
10 Zamanımı şimdi nasıl geçirdiğim ile emeklilikte zamanımı nasıl geçirmek istediğimi sık sık karşılaştırıyorum	.85			
12 Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	.70			
25 Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.		.89		
26 Şimdiye emekliliğimde zamanımı nasıl geçireceğimi düşünmek yerine emekli olduğumda zamanımı nasıl geçireceğime karar vermeyi tercih ederim.		.88		
27 Benim yaşamdaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum.			.79	

(Devam Ediyor)

Tablo 1— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğine Uygulanan Faktör Analizi Sonuçları (Devamı)

Ölçek Maddeleri	Faktör Yükü			
	EPD	EPZ	EPK	EPH
11 Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim.			.69	
28 Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli			.67	
45 Son zamanlarda yeni ilgi alanları, aktiviteleri veya hobilerle meşgulüm.				.85
46 İş dışında yapmaktan hoşlandığım pek çok ilgilerim var.				.77
44 Bugün emekli olmak zorunda kalsam, benim zamanımla yapabileceğim pek çok şey var.				.74
Özdeğer	2.82	2.04	1.64	1.07
Açıklanan varyans (%)	19.12	17.67	16.29	14.77
Cronbach Alpha	.78	.71	.62	.76
Psikososyal Planlama Süreci	EPD	EPZ	EPK	EPH
17 Emekli insanların rolleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	.85			
14 Emekli bir insan olarak toplum içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	.84			
18 Emekli olmanın nasıl bir şey olduğu konusunda insanlarla sık sık konuşurum.	.84			
13 Emekli bir insan olarak aile içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	.82			
16 Şimdiki rollerimi emekli bir birey olduğumda sahip olmak istediğim rollerle sık sık karşılaştırıyorum	.70			
29 Emekli bir birey olarak rollerimi düşünmek için daha çok erken.		.91		
30 Şimdiden emeklilikteki rollerime hazırlanmak yerine, gelecekte rollerim ortaya çıktığında onlarla ilişkili herhangi bir konuda uğraşmayı tercih ederim.		.91		
31 Benim yaşındaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlanmalarını biliyorum.			.85	
32 Emekli bir birey olarak rollerimdeki değişimler için hazırlanmak gerekli.			.78	
15 Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim			.72	
47 İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım				.88
48 Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azattım.				.88
Özdeğer	4.44	1.77	1.51	1.21
Açıklanan varyans (%)	28.68	17.69	14.00	13.98
Cronbach Alpha	.90	.73	.79	.76
Sağlık Planlama Süreci	EPD	EPZ	EPK	EPH
6 Şimdiki sağlık durumum ile gelecekte olmasını istediğim sağlık durumumu sıklıkla karşılaştırıyorum	.90			
5 Uzun vadede sağlığım hakkında çok düşünüyorum	.88			
8 Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum	.79			
7 Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim.	.46			
23 Uzun vadeli sağlığımı düşünmek için daha çok erken		.83		
24 Şimdiden uzun vadeli sağlığım için hazırlık yapmak yerine, ortaya çıktığında sağlık konularıyla uğraşmayı tercih ederim.		.81		
42 Kanseri, diyabet ve kalp hastalıkları gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım.			.90	
43 Ben asla bir sağlık check-up yaptırmadım			.84	
41 Fiziksel aktivite yapmaya çalışıyorum (örn: düzenli olarak yürüyorum, spor veya yoga yapıyorum vb.)				.80
40 Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan kaçınıyorum.				.79
39 Sadece uzun vadeli sağlığıma yararlı olacak olan besinleri alıyorum.				.79
Özdeğer	2.51	1.95	1.71	1.21
Açıklanan varyans (%)	21.81	17.58	14.49	13.14
Cronbach Alpha	.75	.71	.72	.57

Not: EPD= Emekliliği Planlama Düşüncesi, EPZ= Emekliliği Planlama Zamanlaması, DDEPH= Davranışa Dayalı Emeklilik Planı Hazırlıkları, TDEPH= Tıbbi Dayalı Emeklilik Planı Hazırlıkları.

Tablo 2— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğine ait Madde-Toplam Korelasyonu, Ortalama, Standart Sapma ve Madde Çıktığında Cronbach Alfa Değerleri

Madde No	Ortalama	ss	Madde Toplam Test Kor.	Madde Çıkarıldığında α Değeri
Finansal Planlama Süreci				
				0.75
1	2.91	1.19	.43	.75
2	2.91	1.21	.53	.74
3	2.94	1.16	.37	.73
4	2.54	1.18	.38	.75
19	3.16	1.13	.26	.77
20	2.91	1.17	.23	.77
21	3.10	1.13	.26	.75
22	3.46	1.13	.30	.74
33	2.53	1.16	.58	.72
34	2.74	1.12	.68	.71
35	2.65	1.30	.46	.73
36	2.89	1.21	.67	.71
37	3.25	1.31	.54	.72
38	2.87	1.20	.68	.71
Yaşam Tarzını Planlama Süreci				
				0.68
9.	2.53	1.12	.45	.66
10.	2.71	1.14	.52	.65
11.	3.25	1.15	.41	.64
12.	2.45	1.05	.43	.65
25.	3.11	1.17	.41	.69
26.	3.32	1.18	.41	.68
27.	3.28	1.07	.49	.63
28.	3.56	1.03	.40	.64
44.	3.67	1.05	.32	.65
45.	2.95	1.19	.40	.65
46.	3.39	1.19	.37	.66
Psiko-sosyal Planlama Süreci				
				0.79
13.	2.38	1.09	.62	.76
14.	2.39	1.09	.67	.76
15.	3.08	1.19	.47	.77
16.	2.52	1.07	.69	.75
17.	2.35	1.04	.65	.76
18.	2.31	1.06	.65	.76
29.	3.25	1.18	.50	.81
30.	3.45	1.07	.50	.81
31.	3.06	1.05	.49	.77
32.	3.02	1.09	.40	.78
47.	2.24	1.12	.42	.79
48.	2.18	1.18	.41	.79

(Devam Ediyor)

Tablo 2— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğine ait Madde-Toplam Korelasyonu, Ortalama, Standart Sapma ve Madde Çıktığında Cronbach Alfa Değerleri (Devamı)

Madde No	Ortalama	ss	Madde Toplam Test Kor.	Madde Çıkarıldığında α Değeri
Sağlık Planlama Süreci				
				0.52
5.	2.96	1.18	.61	.45
6.	2.85	1.17	.66	.47
7.	3.60	1.10	.76	.48
8.	2.51	1.04	.45	.47
23.	2.73	1.15	.24	.52
24.	2.79	1.16	.20	.51
39.	3.17	1.03	.35	.50
40.	3.38	1.14	.29	.50
41.	3.04	1.15	.33	.50
42.	2.98	1.34	.35	.49
43.	2.83	1.41	.36	.49

faktörün alt ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %67.85'dir. Buna göre, önemli faktör olarak ortaya çıkan dört faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansın çoğunluğunu açıkladıkları görülmektedir. Yaşam tarzı planlama süreci alt ölçeğine ait maddelerin alt boyutları arasındaki dağılımı ölçeğin özgün formundan farklılık göstermektedir. Özgün formda emeklilik planı düşüncesi alt boyutunda olan 11. madde (emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim) emeklilik planı kararları alt boyutunda yer almıştır. Yaşam Tarzı Planlama Süreci alt ölçeğinde yer alan 11 maddenin faktör yük değerleri 0.89 ile 0.67 arasında farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir (Tablo 1).

Psiko-sosyal Planlama Süreci

Faktör analizi sonuçları, Psiko-sosyal Planlama alt ölçeğinde yer alan 12 maddenin özgün ölçekte olduğu gibi özdeğeri 1'in üzerinde olan (4.44, 1.77, 1.51. ve 1.21) dört boyutlu bir yapısının olduğuna işaret etmiştir. Dört faktörün açıkladığı varyans oranının %75.35 olduğu saptanmıştır. Özgün ölçekte emeklilik planı düşüncesi boyutunda yer alan 15. madde (Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim) yapılan bu çalışmada emeklilik planı kararları alt boyutunda yer almıştır. Maddelere ait faktör yük dağılımları ise 0.91 ile 0.70 arasındadır (Tablo 1).

Sağlığı Planlama Süreci

Sağlığı Planlama Süreci alt ölçeğine uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre, bu alt ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde toplam

Tablo 3— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği ile Demografik Değişkenler Arasındaki Korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Finansal Planlama Süreci	1									
2. Yaşam Tarzı Planlama Süreci	.47**	1								
3. Psiko-sosyal Planlama Süreci	.41**	.70**	1							
4. Sağlık Planlama Süreci	.39**	.60**	.57**	1						
5. EPSÖ1	.75**	.85**	.84**	.76**	1					
6. Çalışma Şekli	.02	.17*	.28**	.31**	.22**	1				
7. Yaş	.18*	.14*	.10	.16*	.18*	.06	1			
8. Aylık Gelir Düzeyi	.26**	-.03	-.20**	-.20**	-.03	-.52**	.19*	1		
9. Çalışma Yılı	.22**	.08	.06	.05	.14*	-.01	.71**	.33**	1	
10. Emeklilik Yaşı	.07	-.07	-.19*	-.11	-.08	-.45**	.25**	.34**	.19*	1

**p <0.01; *p <0.05.

dört faktörlü bir yapısının olduğu gözlemlenmiştir. Toplam varyansın %21.81'ini açıklayan ve 4 maddeden oluşan ilk faktör *emeklilik planı düşüncesi* boyutudur. Toplam varyansın %17.58'sini açıklayan ve 2 maddeden oluşan ikinci faktör ise *emeklilik planı zamanlaması* boyutu olarak adlandırılmıştır. *Davranışa dayalı emeklilik plan hazırlıkları* olarak adlandırılan üçüncü faktör 2 maddeden oluşmuş ve toplam varyansın %14.49'unu açıklamıştır. *Tıbbi dayalı emeklilik plan hazırlıkları* olarak adlandırılan dördüncü faktör ise 3 maddeden oluşmuş ve toplam varyansın %13.14'ünü açıklamıştır. Bu sonuçlara göre toplam varyansın %67.02'sini açıklayan dört faktörün, açıkladığı varyans kabul edilebilir düzeydedir. Sağlık Planlama Süreci alt ölçeğinde yer alan 11 maddenin faktör yük değerleri ise 0.90 ile 0.46 arasında farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir (Tablo 1).

EPSÖ'nin genel olarak güvenilirliğini belirlemek amacıyla madde toplam test puanı korelasyonları, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış, bunun yanı sıra test-tekrar test ve iki yarım güvenilirliği incelenmiştir. Ölçeğin genel olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 0.88, 1 ay aryla hesaplanan test-tekrar test güvenilirliği 0.86, ölçeğin tek numaralı maddeleri ile çift numaralı maddeleri arasındaki korelasyon hesaplanarak saptanan iki yarım güvenilirlik katsayısı ise 0.87 olarak hesaplanmış olup, madde toplam test puanı korelasyon değerlerinin 0.35 ile 0.92 arasında değiştiği gözlemlenmiştir.

Tablo 3'te ölçme aracının geneli ve alt ölçeklerinin birbirileri ile arasında ilişki incelendiğinde; tüm alt ölçek puanlarının birbiriyle pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu görülmektedir. Elde edilen korelasyon katsayıları incelendiğinde; EPSÖ ile Finansal ($r=0.75$, $p<.01$), Yaşam Tarzı ($r=0.85$, $p<.01$), Psiko-sosya ($r=0.84$, $p<.01$), Sağlık ($r=0.76$, $p<.01$)

planlama süreçleri alt ölçekleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre, alt ölçekler arasında ne çok yüksek ne de çok düşük ilişki bulunmaktadır (Tablo 4). Ayrıca Tablo 4'de EPSÖ'nin ve her bir alt ölçeğin ölçüt geçerliliğini test etmek için SF-36 yaşam kalitesi ölçeği ve Gelecek Zaman Algısı Ölçeği ile korelasyon katsayıları ayrıntılı olarak görülmektedir.

Ölçüt Geçerliliği

EPSÖ'nin ve demografik değişkenler (Çalışma şekli, yaş, cinsiyet, aylık gelir düzeyi, çalışma yılı ve emekli olmak istenilen yaş) arasındaki korelasyon incelendiğinde; Finansal Planlama Süreci ile yaş (0.18, $p<0.05$), aylık gelir düzeyi (0.26, $p<0.01$) ve çalışma (0.22, $p<0.01$) anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam tarzı planlama süreci ile çalışma şekli (0.17, $p<0.05$) ve yaş (0.14, $p<0.05$) arasında, psiko-sosyal planlama süreci ile çalışma şekli (0.28, $p<0.01$), aylık gelir düzeyi (-0.10, $p<0.05$) ve emekli olmak istenilen yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu tablo 3'de gözlemlenmektedir. Sağlık planlama süreci ile çalışma şekli (0.31, $p<0.01$), yaş (0.16, $p<0.05$) ve aylık gelir düzeyi (-0.20, $p<0.01$) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Tablo 3.)

Yapılan çalışmalarda gelecek zaman algısı yüksek olan çalışanların daha çok emekliliği planlama (özellikle Finansal açıdan) eğilimi içerisinde oldukları (11,15,16), genel sağlık düzeyi düşük olan bireylerin ise daha düşük emekliliği planlama davranışı sergilediklerine işaret eden bulgular vardır. Bu olgu dikkate alınarak EPSÖ'nin ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla araştırmaya katılan bireylerin ölçek puanlarıyla GZAÖ ve SF-36 Ölçeğine ait alt ölçeklerinin puanları arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar katılımcıların EPSÖ'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanlar ile

Tablo 4— Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon ile SF – 36 Yaşam Kalitesi (Alt Ölçekleri) ve Gelecek Zaman Algısı Ölçeği (Alt Ölçekleri) ile Korelasyonu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1. SF-36 Fiziksel İşlevsellik	1																		
2. SF-36 Rol gücüğü-fiziksel	.51**	1																	
3. SF-36 Rol gücüğü-emosyonel	.28**	.43**	1																
4. SF-36 Genel sağlık algısı	.42**	.37**	.30**	1															
5. SF-36 Sosyal İşlevsellik	.05	-.06	.03	.11	1														
6. SF-36 Ağrı	-.19**	-.02	.12	-.09	-.24**	1													
7. SF-36 Ruhsal sağlık	.32**	.35**	.30**	.80**	.12	.06	1												
8. SF-36 Canlılık	-.16*	-.22**	-.09	-.34**	-.17*	-.03	-.40**	1											
9. SF-36 Genel Toplam	.60**	.74**	.76**	.68**	.16*	.10	.68**	-.18**	1										
10. GZAÖ- Bağlılık	.10	.06	-.04	.14*	.17*	-.15*	.20**	-.11	.09	1									
11. GZAÖ- Değer	-.01	-.06	.03	.12	-.01	-.07	.10	.05	.03	.21**	1								
12. GZAÖ- Genişlik	-.22**	-.21**	-.17*	-.15*	-.23**	.09	-.15*	.13	-.26**	-.19**	.22**	1							
13. GZAÖ- Hız	.04	-.03	.08	.10	.21**	-.04	.14*	-.02	.11	.18**	-.01	-.14*	1						
14. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği	-.02	-.10	-.02	.10	.12	-.07	.15*	.02	.03	.49**	.54**	.30**	.71**	1					
15. Finansal Planlama Süreci	-.09	-.02	-.49**	.07	-.05	-.16*	-.21**	-.15*	-.34**	.19*	.29**	.46**	-.18*	.41**	1				
16. Yaşam Tarzı Planlama Süreci	-.14*	-.16*	-.20**	-.09	-.05	.18*	-.08	-.10	-.27**	-.14*	.26**	.14*	-.24**	.53**	.47**	1			
17. Psiko-sosyal Planlama Süreci	-.25**	-.25**	-.13*	-.13*	-.05	.13*	-.13*	-.33**	-.22**	-.15*	.17*	.26**	-.28**	.62**	.41**	.70**	1		
18. Sağlığı Planlama Süreci	-.21**	-.32**	-.29**	-.06	-.04	.10	-.18*	-.15*	-.31**	-.14*	.15*	.16*	-.08	.26*	.39**	.60**	.57**	1	
19. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği	-.29**	-.13*	-.021	-.05	-.03	.28**	-.20**	-.10	-.13*	-.21*	.09	.15*	-.05	.42**	.75**	.85**	.84**	.76**	1

**p <0.01; *p <0.05

GZAÖ'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanlar ve SF-36 Ölçeğinin alt ölçeklerine ait puanları arasında ilişki Tablo 4'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Tablo incelendiğinde; SF-36 ölçeğinin alt ölçekleri ile EPSÖ'nin alt boyutları arasındaki ilişkinin 0.01 ve 0.05 düzeyinde anlamlı ve genellikle negatif yönde olduğu görülmektedir. EPSÖ ve alt boyutlarının GZAÖ ve alt ölçekleri arasındaki korelasyon incelendiğinde EPSÖ'nin sağlığı planlama süreci ile hız (-0.08), EPSÖ ile GZAÖ'nin değer (0.09) ve hız alt boyutları (-0.05) arasındaki korelasyon olmadığı ancak EPSÖ ve alt boyutları ile GZAÖ ve alt ölçekleri arasında korelasyon olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 4.).

TARTIŞMA

EPSÖ, gelecekte toplum ve aile rollerini, gelecekte üstlenilecek roller için amaçları, rol değişimleri için hazırlıklar ile ilgili kararlar ve önceki psiko-sosyal amaçları yerine getirmek için yapılan hazırlık davranışlarını sorgulayan bir değerlendirme yapmaktadır. Bu çalışma, EPSÖ'ni (18) Türkçe'ye uyarlama ve Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, çalışma Karabük Üniversitesinde görev yapan 216 çalışan birey ile yürütülmüştür. Çalışmadan elde edilen faktör analizi sonuçları Noone, Stphens and Alpass (2010) (18) tarafından elde edilen değerlerle paralellik göstermektedir.

EPSÖ'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla uygulanan faktör analizi sonuçları her bir alt ölçeğin özgün formunda olduğu gibi dört faktörlü bir yapısının olduğunu göstermiştir. Alt ölçeklere ilişkin maddelerin dört faktör altında açıkladığı bu varyans oranları kabul edilebilir düzeydedir (23).

EPSÖ'ne ait dört alt ölçeğe ilişkin elde edilen faktör yük değerleri 0.46 ile 0.91 arasında farklılık göstermektedir. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında, maddelerin yer aldıkları faktörlerdeki yük değerinin 0.45'in üstünde ve tek bir faktörde yüksek yük değerine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen açıklanan varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (23). Bu sonuçlara göre, dört alt ölçekte bulunan maddelerin faktör yüklerinin tamamının 0.45'in üzerinde olması maddelerin içerisinde bulunduğu yapı ile uyum sağladığını göstermektedir.

Noone, Stphens and Alpass (2010) (18) tarafından yapılan çalışmada, Yaşam Tarzı Planlama Süreci alt ölçeğindeki 11. madde ile Psiko – sosyal Planlama Süreci alt ölçeğindeki 15. madde *emeklilik planı düşüncesi alt* boyutunda iken, Türkçe ölçekte faktör analizi sonucunda *emeklilik planı kararları alt* boyutunda yer almıştır. Konu bütünlüğü olmamasına rağmen

maddenin farklı bir alt boyutta çıkması, uygulama koşullarından kaynaklı gibi, içinde bulunduğumuz sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak bireylerin günlük yaşamlarını sürdürebilme kaygısı içerisinde olmalarından da kaynaklanabilir. Ayrıca çalışanların geleceğe ve emekliliğe hazırlanmaya ilişkin bakış açılarının kültüre bağlı önemli farklılıklar gösterebileceği araştırmacılar tarafından kabul edilen bir olgudur (6,9,11,15,16).

Ölçeğin yapı geçerliliğinin bir diğer göstergesi olan ölçüt geçerliliğine ilişkin analiz sonuçları, ölçek puanlarının aynı yapıyı ölçen Gelecek Zaman Algısı Ölçeği puanlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde korelasyon gösterdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde ölçüt geçerliliğine ilişkin analizlerden ölçek puanları ile bireylerin genel sağlık durumlarını ölçen SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir.

Güvenilirlik analizlerinin sonuçları ölçeğe ait dört alt ölçeğin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı sırasıyla Finansal Planlama Süreci 0.75, Yaşam Tarzı Planlama Süreci 0.68, Psikososyal Planlama Süreci 0.79 ve Sağlık Planlama Süreci 0.52 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tüm maddelerine ait Cronbach alfa değeri ile 0.88'dir. Ölçeğin alt ölçek puanları ve toplam ölçek puanı arasındaki korelasyonun anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, ölçeğin dört hafta arayla gerçekleştirilen test-tekrar test güvenilirliği ile iki yarım güvenilirliğine ilişkin hesaplamalardan elde edilen güvenilirlik katsayılarının da oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, geçerlilik ve güvenilirlik analizi sonuçlarının EPSÖ'nin Türkçe formunun dört faktörden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret ettiğini söylemek mümkündür. Ancak bunların yanı sıra *Yaşam Tarzı Planlama Süreci* (0.68) ve *Sağlığı Planlama Süreci* (0.52) alt ölçeğine ilişkin Cronbach alfa içtutarlık katsayısının düşük çıkması Noone, Stphens and Alpass (2010) (18) tarafından yapılan çalışmada da karşılaşılan bir sorundur. Bunun sebebi aktif çalışma yaşamında yer alan bireylerin bu iki alt ölçeği yeterli derecede anlamamalarından ya da plan yapmaya gerek duymamalarından kaynaklanabilir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda bu alt ölçeklerin yeniden düzenlenmesi gerekli olabilir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; EPSÖ'nden alınan puanların yüksek olması emeklilik yaşamına yönelik hazırlık olması açısından plan yapıldığını, düşük puan alınması ise emeklilik yaşamına ilişkin plan yapma davranışı sergilenmediğini göstermektedir. EPSÖ'nin Türkçe formunun yeterli geçerlilik ve güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle, ölçeğin Türk çalışanların, emek-

lilik yaşamına ilişkin plan yapma durumlarını incelemek amacıyla yapılacak olan araştırmalarda kullanabilmek için gerekli ve yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte araştırmanın bazı sınırlılıklarının da bulunduğunu belirtmekte yarar vardır. Bu sınırlılıklardan en önemlisi örneklem grubunun az oluşudur. Bunun nedeni Karabük Üniversitesinin 2007 yılında kurulmuş olması ve yeterli personel sayısına henüz ulaşamamış olması ile genç çalışan sayısının yüksek olmasıdır. Ayrıca araştırmaya katılan çalışanların büyük bir kısmı erkek, 40'lı yaşlarda olması ve tamamının üniversite mezunu olması ortaya çıkan başka bir kısıtlılıktır. Yapılacak olan farklı araştırmalarda farklı örneklemelerde kullanılmasında örneklemin bu özelliğinin dikkate alınmasında yarar görülmektedir.

Gerek ülkemizde gerekse yabancı ülkelerde bireylerin emeklilik dönemini planlama durumlarına ilişkin yapılmış pek çok araştırmaya rastlanmıştır. Bu araştırmaların bazılarında bireylerin emeklilik dönemini planladıkları bazılarında ise emeklilik yaşamına yönelik yeterli plana ve hazırlıklara sahip olmadıkları bulunmuştur (6,13-17,24,25). Bu açıdan değerlendirildiğinde, EPSÖ'ü çalışanların emekli olduktan sonra yaşamla mücadele edebilmelerinde, en çok ihtiyaç duyulduğu zamanda ve yerde uygun girişimlerde bulunmaya olanak sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Howard HJ, Marshall J, Rechnitzer PA, Cunningham DA, Danner A. Adapting to retirement. *Journal of American Geriatrics Society* 1982;30:488-500. (PMID:7047622).
- Mulley GP. Preparing for the later years. *Lancet* 1995;345(8962):1409-14. (PMID:7760613)
- Dorfman L. Health conditions and perceived quality of life in retirement. *Health and Social Work* 1995;20(3):192-9. (PMID:7557723).
- Aiken LR. *Aging: An Introduction of Gerontology* (1st Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. 1995, pp 267, 272-80. (ISBN: 0-8039-5445-X).
- Hillier SM, Barrow GM. *Aging, the individual, and society* (9th Ed.). Wadsworth Cengage Learning: Belmont, CA, 2010, pp 202-30. (ISBN-13: 978-0-495-81166-4).
- Rosenkoetter MM, Garris JM. Retirement planning, use of time, and psychosocial adjustment. *Issues in Mental Health Nursing* 2001;22:703-22. (PMID:11881183).
- Atchley RC. Issues in retirement research. *The Gerontologist* 1979;19(1):44-54. (PMID:263576).
- Rosenkoetter MM, Garris JM. Psychological Changes Following Retirement. *Journal of Advanced Nursing* 1998;27(5):966-77. (PMID:9637323).
- Lo R, Brown R. Stress and adaptation: Preparation for successful retirement. *Australian and New Zealand Journal of Mental Health Nursing* 1999;8:30-8. (PMID:10382397).
- Barnes H, Parry J. Renegotiating identity and relationships: Men and women's adjustment to retirement. *Ageing and Society* 2004;24:213-33.
- Reitzes DC, Mutran ET. The transition to retirement: stages and factors that influence retirement adjustment. *International Journal of Aging and Human Development* 2004;59(1):63-84. (PMID:15453412).
- Nusbaum NJ. Preparation for healthy retirement. *Journal of American Geriatric Society* 2003;51(3):429-34. (PMID:12588593).
- Noone JH, Stephens C, Alpass F. Preretirement planning and well-being in later life a prospective study. *Research on Aging* 2009;31(3):295-317.
- Kim JE, Moen P. Retirement transition, gender, and psychological well-being: a life course ecological model. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences* 2002;57B(3):212-22. (PMID:11983732).
- Lusardi A, Mitchell OS. Baby boomer retirement security: The roles of planning, financial literacy, and housing wealth. *Journal of Monetary Economics* 2007;54:205-24.
- Hershey DA, Mowen JC. Psychological determinants of financial preparedness for retirement. *The Gerontologist* 2000;40(6):687-97. (PMID:11131085).
- Günay, G, Bener, Ö. Status of individuals' planning to prepare for retirement in Turkey. *Educational Gerontology* 2008;34(2):148-61.
- Noone JH, Stephens C, Alpass F. The Process of Retirement Planning Scale (PRePS): Development and validation. *Psychological Assessment* 2010;22(3):520-31. (PMID:20822264).
- Başaran S, Güzel R, Sarpel T. Yaşam kalitesi ve sağlık sonuçlarını değerlendirme ölçütleri. *Romatizma* 2005;20(1):55-63.
- Koçyiğit H, Aydemir Ö, Fişek G, Ölmez N, Memiş A. Kısa Form-36 (KF-36)'nın Türkçe versiyonunun güvenilirliği ve geçerliliği. *İlaç ve Tedavi Dergisi* 1999;12:102-6.
- Husman JE, Shell DF. Beliefs and perceptions about the future: A conceptualization and measurement of future time perspective (abstract). *International Journal of Psychology* 1996;31:4496.
- Avcı, S, Erden, M. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenlilik Çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009;37(3):1-12.
- Büyükoztürk, Ş. *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 7.Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007, pp 123-48.
- Lim VKG. An empirical study of older workers' attitudes towards the retirement experience. *Employee Relations* 2003;25(4):330-46.
- Ekerdt JD, Hockney J, Kosloski K, DeViney S. Eddies in the stream: The prevalence of uncertain plans for retirement. *Journal of Gerontology: Social Sciences*. 2001;56B(3):162-70. (PMID:11316841).